

УДК 342.841

DOI: 10.32342/2709-6408-2020-1-1-14

Є.О. ЛЕГЕЗА,
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного та митного права
Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро)*

ЩОДО РОЗУМІННЯ ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ»

Висвітлено розуміння основних термінів Закону України «Про запобігання корупції». Дано тлумачення таким правовим категоріям, як «пряме підпорядкування», «безпосереднє підпорядкування», «відносно постійне підпорядкування», «непряма правова залежність», «спільне проживання». Визначення змісту поняття «пряме підпорядкування» має значення для правильного застосування ст. 27 Закону щодо обмеження спільної роботи близьких осіб. Це поняття слід відрізнити від суміжних понять. У деяких законах визначено правила: начальником (керівником) є особа, яка має всю повноту розпорядчої влади стосовно підлеглих, повноваження втручатися в законну діяльність підлеглих, одноособово приймати рішення, віддавати (видавати) накази та розпорядження, забезпечувати їх виконання та скасовувати їх, застосовувати заохочення і накладати дисциплінарні стягнення або порушувати клопотання про це перед старшим прямим начальником (керівником), усувати підлеглого від виконання службових обов'язків у разі вчинення грубого порушення ним службової дисципліни, контролювати стан службової дисципліни серед підлеглих та вживати заходів із запобігання вчиненню дисциплінарних правопорушень. При цьому всі начальники (керівники), як правило, є прямими, хоча існують і винятки; будь-який начальник (керівник), якому працівник (службовець, військовослужбовець та ін.) підпорядкований по службі (роботі) хоча б тимчасово, якщо про це оголошено наказом, вважається прямим начальником (керівником); прямі начальники (керівники) поділяються на безпосередніх начальників (керівників) та начальників (керівників) вищого рівня; найближчий за посадою до підлеглого прямий начальник (керівник) є безпосереднім начальником (керівником). Усі безпосередні начальники (керівники) є прямими, але не всі прямі – безпосередніми. Крім того, існують і непрямі начальники (керівники). Найдетальніше їх статус передбачено в актах військового законодавства.

Ключові слова: корупція, пряме підпорядкування, безпосереднє підпорядкування, відносно постійне підпорядкування, непряма правова залежність, спільне проживання.

Освещено понимание основных терминов Закона Украины «О предотвращении коррупции». Дано толкование таким правовым категориям, как «прямое подчинение», «непосредственное подчинение», «относительно постоянное подчинение», «косвенная правовая зависимость», «совместное проживание». Определение содержания понятия «прямое подчинение» имеет значение для правильного применения ст. 27 Закона об ограничении совместной работы близких лиц. Это понятие следует отличать от смежных понятий. В некоторых законах определены правила: начальником (руководителем) является лицо, которое имеет всю полноту распорядительной власти в отношении подчиненных, полномочия вмешиваться в законную деятельность подчиненных, единолично принимать решения, отдавать (издавать) приказы и распоряжения, обеспечивать их выполнение и отменять их, применять поощрения и налагать дисциплинарные взыскания или ходатайствовать об этом перед старшим прямым начальником (руководителем), устранять подчиненного от исполнения служебных обязанностей в случае совершения грубого нарушения им служебной дисциплины, контролировать состояние служебной дисциплины среди подчиненных и принимать меры по предупреждению совершения дисциплинарных правонарушений. При этом все начальники (руководители), как правило, являются прямыми, хотя существуют и исключения; любой начальник (руководитель), которому работник (служащий, военнослужащий и др.) подчинен по службе (рабо-

те) хотя бы временно, если об этом объявлено приказом, считается прямым начальником (руководителем); прямые начальники (руководители) делятся на непосредственных начальников (управляющих) и начальников (руководителей) высшего уровня; ближайший по должности к подчиненному прямой начальник (руководитель) является непосредственным начальником (руководителем). Все непосредственные начальники (руководители) являются прямыми, но не все прямые – непосредственными. Кроме того, существуют и косвенные начальники (руководители). Самый детальный их статус предусмотрен в актах военного законодательства.

Ключевые слова: коррупция, прямое подчинение, непосредственное подчинение, относительно постоянное подчинение, косвенная правовая зависимость, совместное проживание.

Постановка проблеми. Єдність правозастосовної практики при застосуванні антикорупційного законодавства є надзвичайно важливою з точки зору дотримання принципів рівності всіх перед законом і судом та справедливості. На жаль, часто діяльність із запобігання корупції здійснюється не у повній відповідності до закону – як через неправильне розуміння або свідоме спотворення змісту закону окремими суб'єктами його застосування, так і через недоліки самого закону.

Для забезпечення найбільш точного розуміння змісту основних антикорупційних ідей науковцями підготовлено роз'яснення (тлумачення), розгляд яких і є метою цієї статті.

Доцільність таких доктринальних роз'яснень, особливо в частині визначених законом обмежень і заборон для осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування, і прирівняних до них осіб, обумовлюється двома основними причинами.

Виклад основного матеріалу. В абзаці першому ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» [2] (далі – Закон) вказано, що наведені нижче терміни вживаються у відповідному значенні саме в цьому Законі. Тобто в інших законах вони можуть мати інше значення. Утім, якщо в тому чи іншому законі згадані терміни вживаються без визначення їхньої змісту, то вони мають той зміст, яким їх наділяє ст. 1 саме цього Закону, який є базовим у сфері запобігання корупції: згідно з його п. 3 роз. XIII «Прикінцеві положення», до приведення у відповідність із цим Законом усі нормативно-правові акти (у т. ч. закони) застосовуються у частині, що не суперечить йому [2].

Визначення змісту поняття «*пряме підпорядкування*» має значення для правильного застосування ст. 27 Закону щодо обмеження спільної роботи близьких осіб. Це поняття слід відрізнити від суміжних понять [2].

У деяких законах визначено правила: начальником (керівником) є особа, яка має всю повноту розпорядчої влади стосовно підлеглих, повноваження втручатися в законну діяльність підлеглих, одноособово приймати рішення, віддавати (видавати) накази та розпорядження, забезпечувати їх виконання та скасовувати їх, застосовувати заохочення і накладати дисциплінарні стягнення або порушувати клопотання про це перед старшим прямим начальником (керівником), усувати підлеглого від виконання службових обов'язків у разі вчинення грубого порушення ним службової дисципліни, контролювати стан службової дисципліни серед підлеглих та вживати заходів із запобігання вчиненню дисциплінарних правопорушень [1, с. 13]. При цьому всі начальники (керівники), як правило, є прямими, хоча існують і винятки; будь-який начальник (керівник), якому працівник (службовець, військовослужбовець та ін.) підпорядкований по службі (роботі) хоча б тимчасово, якщо про це оголошено наказом, вважається *прямим* начальником (керівником); *прямі* начальники (керівники) поділяються на *безпосередніх* начальників (керівників) та начальників (керівників) вищого рівня; найближчий за посадою до підлеглого прямий начальник (керівник) є *безпосереднім* начальником (керівником). Наприклад, п.п. 9–11, 19, 28, 30, 32, 61 Дисциплінарного статуту Служби цивільного захисту, затв. Законом від 5 березня 2009 р. [3], п.п. 28–34 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України і пункти 7, 32, 47 Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, затв. Законом від 24 березня 1999 р. [4], ст. 2 Закону «Про державну службу» передбачено, що безпосередній керівник – це найближчий керівник, якому прямо підпорядкований державний службовець [5] тощо.

Усі безпосередні начальники (керівники) є прямими, але не всі прямі – безпосередніми.

Крім того, існують і *непрямі* начальники (керівники). Найдетальніше їхній статус вписано в актах військового законодавства. Зокрема йдеться про так званих начальників

за військовим званням і начальників при тимчасовому спільному виконанні службових обов'язків. Ними є, наприклад, молодші офіцери – для солдатів і матросів будь-якої військової частини, а старші офіцери за військовим званням підполковник, капітан 2-го рангу, майор, капітан 3-го рангу – для прапорщиків і мічманів, сержантів і старшин, солдатів і матросів будь-якої військової частини [1, с. 11]. У разі спільного виконання службових обов'язків військовослужбовцями, що за законом не підпорядковані один одному, і якщо їх службові відносини не визначені командиром (начальником), начальником є старший з них за посадою, а за рівних посад – старший за військовим званням (п.п. 32 і 34 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України) [7].

Відповідно до абзацу третього ст. 1 Закону «пряме підпорядкування» [2] означає відносини *прямої* організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника. Далі наводяться конкретні ситуації, в яких може виявитися така залежність: через вирішення (участь у вирішенні – наприклад, шляхом внесення подання або погодження проекту наказу) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень, контролю за їх виконанням. Із застосуванням словосполучення «в тому числі» перелік цих ситуацій визначено законом як невичерпний. Іншими критеріями залежності можуть бути: можливість визначення обсягу службових повноважень особи, усунення її від виконання певного завдання чи виконання службових обов'язків взагалі, контролю за станом службової дисципліни серед підлеглих тощо.

З іншого боку, той факт, що одна посадова особа дає вказівки, доручення іншій та контролює їх виконання, ще не означає наявності саме прямого підпорядкування.

Так, прокурор відповідно до КПК має слідчого в оперативному (тимчасово, в межах певного провадження), тобто в непрямому підпорядкуванні. Утім зазначене не означає, що одна з цих осіб не повинна взяти відвід згідно зі ст. 80 КПК, якщо вони є близькими родичами, членами сім'ї тощо [6].

Водночас керівник органу досудового розслідування є прямим начальником відповідного слідчого.

Владу давати йому вказівки і доручення, контролювати їх виконання або, навпаки, не втручатися у виконання працівником його безпосередніх службових обов'язків, а лише вирішувати питання про звільнення з роботи, застосування заохочень і дисциплінарних стягнень – усе це залежить, насамперед, від складності структури того чи іншого органу, установи, організації [1, с. 14].

Державний службовець, котрий обіймає посаду консультанта певного сектора, який входить до складу відділу, управління, департаменту певної установи, перебуває у відносинах прямого підпорядкування не лише із завідувачем сектора, а й з начальником відділу, керівником управління, департаменту та установи [1, с. 15].

Пряма правова (але не організаційна) залежність наявна й у випадках відносин подвійного підпорядкування.

Наприклад, голова місцевої державної адміністрації погоджує призначення на посаду та звільнення з посади керівників не підпорядкованих підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління органів виконавчої влади вищого рівня (п. 6 ст. 39 Закону «Про місцеві державні адміністрації») [8]; начальник територіального управління ДСА за поданням голови місцевого суду призначає на посаду керівника апарату місцевого суду, його заступника та звільняє їх з посади, за поданням голови місцевого суду застосовує до них заохочення або накладає дисциплінарні стягнення; присвоює керівнику апарату місцевого суду, його заступнику ранги державного службовця (ч. 4 ст. 154 Закону «Про судоустрій і статус суддів») [9].

З цього випливає, що близькі особи не мають права працювати, наприклад, одна – на посаді керівника апарату місцевого суду, інша – на посаді начальника територіального управління ДСА.

Безпосереднім керівником не може бути визнана особа, яка лише бере участь у вирішенні питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, але не уповноважена надавати вказівки, доручення, контролювати їх виконання тощо. Адже безпосередній керівник – це

завжди особа, яка керує роботою підлеглого, а останній перебуває не тільки у правовій, а й в організаційній залежності від неї.

Прямим підпорядкуванням, як це впливає з мети, яку ставив законодавець при визначенні цього поняття (ст. 27 Закону) [2], є *відносно постійне* підпорядкування. Йдеться про призначення особи на посаду постійно або тимчасове призначення на період, який перевищує місячний строк. Відповідно до ст. 23 КЗП, трудовий договір може бути: 1) безстроковим, що укладається на невизначений строк; 2) на визначений строк, встановлений за погодженням сторін; 3) таким, що укладається на час виконання певної роботи [10].

Останнє впливає з ч. 2 ст. 27 Закону, згідно з якою в разі виникнення і добровільного не усунення обставин, що порушують обмеження щодо спільної роботи близьких осіб, у 30 чи 31-денний строк з моменту їх виникнення певні особи підлягають переведенню або звільненню. Відомо, що на практиці особи часто перебувають на посаді виконуючого обов'язки керівника певного органу, установи тощо протягом кількох місяців і навіть більше року. Це не повинно звільняти їх та їхніх підлеглих від обов'язку виконувати обмеження, встановлені у ст. 27 Закону [2].

До речі, у ч. 1 ст. 9 Закону «Про державну службу» від 10 грудня 2015 р. визначено, що державний службовець під час виконання посадових обов'язків діє у межах повноважень, визначених законом, і підпорядковується своєму безпосередньому керівнику *або особі, яка виконує його обов'язки* [5].

Підпорядкування, яке може несподівано чи заплановано виникнути при тимчасовому виконанні обов'язків відсутнього керівника (під час його відрадження, захворювання, перебування у відпустці тощо), хоча і є прямим, не створює підстав для обмеження спільної роботи близьких осіб (винятком може бути лише ситуація серйозного захворювання, яке триває понад один місяць).

Аналогічний підхід повинен мати місце і в разі тимчасового переведення працівника на іншу роботу, не обумовлену трудовим договором: таке переведення за законом не може тривати більше місяця (ст. 33 КЗП) [10].

У ст.ст. 23, 24, 29–35, 38, 42, 44, 49, 53 Закону застосовано поняття «підпорядкування», «підлеглий», «керівник». Тому поняття «пряме підпорядкування» слід відрізнити від поняття «*підпорядкування*»: пряме підпорядкування передбачає відносини прямої залежності підлеглої особи від її керівника, тоді як підпорядкування – відносини як прямої, так і непрямої залежності (організаційної чи правової).

Непряма *правова залежність* має місце, зокрема, у ситуації підпорядкування при обійманні посади за спеціальним повноваженням. Йдеться про оперативне підпорядкування, тобто підпорядкування тільки з конкретних питань.

Крім наведеного вище прикладу щодо підпорядкування слідчого прокурору, є й інші приклади. Так, працівники правоохоронних органів, військовослужбовці та інші особи, які залучаються до антитерористичної операції, на час її проведення підпорядковуються керівнику оперативного штабу (ст. 13 Закону «Про боротьбу з тероризмом») [11]; в разі спільного виконання конкретних службових обов'язків військовослужбовцями, що не підпорядковані один одному, якщо їх службові відносини не визначені командиром (начальником), начальником є старший із них за посадою, а за рівних посад – старший за військовим званням (ст. 34 Статуту внутрішньої служби Збройних Сил України) [8].

Непряма *організаційна залежність* – це залежність працівника від заступників керівника органу, установи, організації, заступників керівників департаменту, управління, відділу, сектора, в яких він працює, від керівників інших департаментів, управлінь, відділів, секторів: зазначені особи не вирішують питання щодо прийняття працівника на роботу, звільнення його з роботи, не застосовують до нього заохочення і дисциплінарні стягнення, не надають йому вказівки, доручення, не контролюють їх виконання. Водночас ці особи можуть мати певний вплив на вирішення зазначених питань через їхню участь у конкурсних комісіях, у службових розслідуваннях, погодження ними певних документів, організацію контролю виконання, інші службові можливості, але це не робить їх прямими керівниками (наприклад, не є прямим керівником для працівника юридичного управління керівник управління документообігу і контролю або для працівника господарського відділу – керівник відділу кадрів) [1, с. 17].

Обмеження, передбачені ст. 27 Закону [2], не поширюються на випадки непрямого підпорядкування, але ситуації *непрямого* підпорядкування означають необхідність дотримання інших обмежень і заборон, зокрема визначених у ст. 23 («...забороняється вимагати, просити, одержувати подарунки... якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкованні такої особи») і ч. 2 ст. 28 («Особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не можуть... спонукати... підлеглих до прийняття рішень, вчинення дій або бездіяльності всупереч закону на користь своїх приватних інтересів або приватних інтересів третіх осіб»).

Підлеглою є особа, яка підпорядкована іншим певним особам, перебуває в залежності від них, а *керівником* (начальником), відповідно, – особа, яка уповноважена здійснювати організаційно-розпорядчі обов'язки і має той чи інший обсяг влади стосовно визначених осіб, який надає їй повноваження, тобто правову та / або організаційну можливість прямо або непрямо втручатися в законну діяльність підлеглих, віддавати їм накази та розпорядження, застосовувати до них заохочення і накладати на них дисциплінарні стягнення або порушувати клопотання про це перед старшим прямим керівником (начальником), вирішувати питання прийняття їх на роботу чи призначення на посаду та звільнення з роботи чи з посади або брати участь у вирішенні цих питань тощо.

Представники влади (скажімо, поліцейські, прокурори, працівники державних служб чи інспекцій, які не є керівниками (начальниками), на відміну від керівників (начальників), здійснюють владу щодо *невизначеного* кола осіб.

Водночас КС не визнав неконституційним застосування цього ж словосполучення у ст. 14 згаданого Закону [2], де йшлося про те, що не є конфіденційною та не може становити комерційну або банківську таємницю інформація про правочини, пов'язані з одержанням подарунків особами, уповноваженими на виконання функцій держави, *або близькими їм особами*, а також про працевлаштування, виконання робіт, надання послуг за цивільно-правовими угодами *близьким особам*.

Поняття «близькі особи», як воно визначено в Законі «Про запобігання корупції» [2], розкривається через установлення ознак двох альтернативно передбачених груп таких осіб:

1) за будь-яких обставин близькими особами є визначені категорії близьких родичів, а саме: чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний брат, рідна сестра, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням суб'єкта, зазначеного у ст. 3 Закону [2].

У цьому переліку не вказані дядько (тітка), племінник (племінниця), які згідно зі ст. 1145 ЦК мають другий ступінь спорідненості – на відміну від прадіда та прабабки, які у цьому переліку вказані, хоча мають третій ступінь спорідненості з відповідною особою [12]. Також у ньому не вказані наречений (наречена), які, як правило, є дуже близькими особами навіть і тоді, коли ще не проживають спільно;

2) інші особи мають бути визнані близькими особами за умови сукупності таких трьох обов'язкових ознак: а) спільне проживання; б) пов'язаність спільним побутом і в) наявність взаємних прав та обов'язків із суб'єктом, зазначеним у ст. 3 Закону [2].

З цього правила Закон робить виняток лише для осіб, взаємні права та обов'язки яких із суб'єктом не мають характеру сімейних (адже спільно з господарями можуть проживати і бути пов'язаними з ними спільним побутом гувернантка, няня, покоївка, кухар, охоронник, охоронець тощо). Це прямо впливає зі ст. 3 Сімейного кодексу України [13], де визначено: сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки; сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства; подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно.

Інші родичі, крім прямо перелічених в абзаці четвертому ст. 1 Закону [2] (зокрема, рідні брати й сестри другого з подружжя, тітка, дядько, двоюрідний брат і сестра), як кривні, так і родичі за шлюбним (свати, свояки) чи духовним (куми) союзом, можуть бути віднесені до близьких осіб за наявності таких самих трьох ознак.

Відсутність хоча б однієї з цих ознак свідчить про те, що особа не є близькою особою для вказаного суб'єкта і, відповідно, на неї не поширюються положення Закону щодо заборони на одержання подарунків і обмеження спільної роботи.

Водночас Закон акцентує, що близькими особами є й ті, які спільно проживають, але не перебувають у шлюбі. Тут враховано, що хоча проживання однією сім'єю жінки та чоловіка без шлюбу не є підставою для виникнення в них прав та обов'язків подружжя (ч. 2 ст. 21 СК) [13], але є підставою для виникнення деяких інших обов'язків.

Складними на практиці можуть бути питання про застосування ст.ст. 23 (обмеження щодо одержання подарунків) і 27 (обмеження щодо спільної роботи близьких осіб) до осіб, які спільно проживають, маючи інтимні стосунки, але не перебувають у шлюбі. Адже формальне визначення поняття «спільне проживання» і його ознак відсутнє, і Закон не містить іншого механізму їх встановлення, крім судового [1, с. 17].

Зрозуміло, що під особами, які проживають спільно, розуміються не ті, що просто мають відкриті чи приховані інтимні стосунки, а ті, які більш-менш тривалий час ділять між собою «дах, стіл і ложе». Іншими словами, не слід забувати про те, що «спільне проживання» має бути поєднане зі «спільним побутом» і «взаємними правами та обов'язками».

Загалом вирішувати зазначені питання треба, оцінюючи в сукупності різні дані. Для визначення факту «спільного проживання» слід оцінити, зокрема: наявність чи відсутність законних шлюбних відносин цих осіб з іншими особами; характер відносин між особами; наявність у кожної з них власного чи орендованого житла; тривалість і безперервність чи періодичність спільного проживання; проведення заручин і відкритість стосунків для оточуючих.

Для з'ясування наявності ознаки «спільного побуту» треба визначитися з питаннями про: характер і ступінь спільного побуту; участь в утриманні спільного житла (скажімо, чи здійснюється дольова оплата за оренду житла і комунальні послуги), у виконанні домашніх робіт, у комунікації з надавачами комунальних послуг тощо.

Для встановлення наявності «взаємних прав та обов'язків» важливим є з'ясування питань щодо наявності: шлюбних відносин між ними в минулому; майна, набутого ними за час спільного проживання (ст. 74 СК), або договору про поділ майна, що є в спільній частковій власності (ст. 367 ЦК); спільних або всиновлених (ч. 5 ст. 211 СК) чи прийнятих на виховання (ст. 252 СК) дітей, у т. ч. з визнанням батьківства чи материнства за рішенням суду (ст.ст. 128, 131 СК) [13] тощо.

З'ясування окремих таких питань може розглядатися як втручання в особисте і сімейне життя особи, що може мати місце лише за згодою самої особи або в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (поза сумнівом, протидія корупції здійснюється саме в таких інтересах) і виключно у випадках, визначених законом (ст. 32 Конституції України) [14].

Наприклад, один державний службовець має законне право отримати подарунок будь-якої вартості від особи, з якою він понад рік перебуває у фактичних шлюбних відносинах, проживає разом в одній квартирі, веде спільне господарство тощо; інший – має право отримати подарунок вартістю не більше одного прожиткового мінімуму, адже він два три місяці проживає з особою, поділяючи з нею лише постіль і деякі витрати на харчування та відпочинок.

Те саме стосується питань спільної роботи з наявністю прямого підпорядкування: інтимні стосунки підлеглого з керівником самі по собі не вимагають обов'язкового їх припинення в 15-денний строк, переведення однієї з цих осіб на іншу посаду або звільнення в місячний строк.

Стосунки «спільного проживання» не слід плутати зі схожими стосунками.

Скажімо, предметом договору найму житла можуть бути не лише окрема квартира чи будинок, а і їхня частина (ст.ст. 810–826 ЦК) [12], але при цьому наймодавець і наймач, що проживають у суміжних приміщеннях, – зовсім чужі одна для одної особи. Або договір найму житла можуть укласти з наймодавцем і надалі тривалий час спільно проживати дві подруги, але і їхні взаємні права та обов'язки не

виходять за межі спільного утримання житла та побутових видатків; урешті кожна з них має свій бюджет і не має інших прав та обов'язків.

Через відсутність іншого житла спільно проживати, бути пов'язаними спільним побутом та мати взаємні права та обов'язки (зокрема щодо спільних дітей і майна) може також колишнє подружжя. Але якщо вони не ділять між собою «стіл і ложе» (тобто не їдять і не сплять разом), а їхній спільний побут є обмеженим і вимушеним, то їхні відносини не є саме спільним проживанням. Такі особи можуть потрапити у відносини прямого підпорядкування і мають право перебувати в них (але при цьому не виключено, що в окремих випадках стосовно них можуть бути вжиті передбачені Законом заходи щодо недопущення та врегулювання конфлікту інтересів).

Проте отримання коштовного подарунка одним із такого подружжя від іншого – хоча вони нібито, «про людське око», «навіки побили горщики», якраз може бути свідченням збереження між ними відносин, характерних для спільного проживання.

Права та обов'язки можуть виникнути між особами, які не проживають спільно і не мають спільного побуту, а тому вони не є близькими особами в розумінні цього Закону. Зокрема такими особами є наречені – особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу (ст. 28 СК) [13]. У ст. 29 СК прямо йдеться про їхні права та обов'язки, а в ст. 31 – про подарунок у зв'язку з майбутнім шлюбом [13]. Такий подарунок не може бути заборонений антикорупційним законодавством.

Висновки. Отже, дано тлумачення таким правовим категоріям, як «пряме підпорядкування», «безпосереднє підпорядкування», «відносно постійне підпорядкування», «непряма правова залежність», «спільне проживання». Встановлено необхідність висвітлення тлумачення Закону України «Про запобігання корупції».

Список використаної літератури

1. Науково-практичний коментар до Закону України «Про запобігання корупції» / за ред. М.І. Хавронюка. К.: Ваіте, 2018. 472 с.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2014. № 49. Ст. 2056. Ст. 3186.
3. Дисциплінарний статут Служби цивільного захисту: Закон України від 05.03.2009. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2009. № 29. Ст. 398.
4. Дисциплінарний статут Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 22-23. Ст. 197.
5. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 4. Ст. 43.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2013. № 9–13. Ст. 88.
7. Статут внутрішньої служби Збройних Сил України: Закон України від 24.03.1999 № 548-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 22. Ст. 194.
8. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1999. № 20–21. Ст. 190.
9. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 31. Ст. 545.
10. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1971. Додаток до № 50.
11. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 № 638-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 25. Ст. 180.
12. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. № 40–44. Ст. 356.
13. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2002. № 21–22. Ст. 135.
14. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141.